

ครูยุคใหม่ในโลกแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21

Modern Teachers in the 21st Century Learning World

ดร.สุรศักดิ์ จันทลา, พันเอก. ดร.สัญญา พงษ์ศรีดา, พระมหาขุนทอง อคควโร,ดร.(สนนนำพา)

Dr.Surasak. Chanpla, Col.Dr.Sanya Phongsrida, Phramaha Khuntong Aggavaro,Dr (Sonampa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: donsrida@yahoo.co.th

วันที่รับบทความ (Received) : 3 พฤษภาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 6 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ (Abstract)

การเป็นครูยุคใหม่ในโลกแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ครูยุคใหม่จึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง กลายเป็นครูที่มีความรู้ครอบคลุมในเรื่อง การแสวงหาความเป็นเลิศในเนื้อหาสาระของวิชาที่สอน มีเทคนิคในการสอนมีการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ประยุกต์ความรู้และจัดการความรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ครูยุคใหม่จะเป็นต้นแบบของบุคคลแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในอนาคต และนำมาสู่สังคมแห่งปัญญา จนเกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ใน สถานศึกษา ชุมชน ประเทศ และโลก

คำสำคัญ : ครูยุคใหม่; การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21

Abstract

A modern teacher in 21st century learning world, the teacher person of must develop themselves as a learning. Modern teacher will exchange to become an expert teacher in the subject that they had tough. They are variety of teaching techniques and researching new created innovation. Applying the knowledge management appropriately for the learners. The modern teacher will be a model for people of learning. To build learners into future learning persons and bring it to a society of wisdom. Until becoming a learning a learning society in educational institution, communities, countries and the world.

Keywords: Modern Teacher, 21st Century Learning World

บทนำ (Introduction)

สถานการณ์ของโลกยังคงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งในทุกเรื่องและทุกรูปแบบ ทั้งในเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคง สังคมจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อมในทุกมิติเป็นไปอย่างมีพลวัตและซับซ้อนส่งผลกระทบต่อกันและกัน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาวะที่โลกไร้พรมแดน จะเกิดแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่อย่างรวดเร็ว ความรู้จึงถือเป็นปัจจัยที่จะสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน การเรียนรู้จึงไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมา เพราะแนวคิดใหม่เชื่อว่าโลกคือห้องเรียน การเรียนรู้สามารถเกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา และกับทุก ๆ คน ฉะนั้น การพัฒนาครูสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ครูจะต้องมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ มีทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีกระบวนการคิดและมุมมองในระดับสากล สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม เพื่อการจัดการความรู้และกระบวนการสร้างองค์ความรู้แห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย อย่างหลากหลาย และปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้แก่ครู ได้แก่ บุคคล องค์กรทางสังคม แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน ต้องพยายามหากิจกรรมในการพัฒนาครูให้บุคคลแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนก็จะป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่และอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนจึงรวบรวมนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นสำคัญ ดังนี้ สังคมแห่งการเรียนรู้ คุณลักษณะของครูในยุคศตวรรษที่ 21 ดังเนื้อหาบทความต่อไปนี้

1. สังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้ ที่การเรียนรู้ ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งให้กับประเทศ เพื่อความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันไม่ให้เกิดอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบโดยส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์ให้คนไทยทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.1. ความหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมแห่งการเรียนรู้ ในทางสังคมวิทยา หมายถึง รูปแบบของการสื่อสารและความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย พัฒนาการของสังคมและสมาชิกขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในรูปเครือข่ายนี้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้สมาชิกของสังคมเข้าถึงและแบ่งปันทรัพยากรสารสนเทศระหว่างกันได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นความรู้และการเรียนรู้ เมื่อก้าวถึงสังคมแห่งการเรียนรู้ นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่ายากที่จะระบุความหมายให้ชัดเจน ทั้งนี้เพราะมีสถานะและขอบเขตที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม ต่างเห็นพ้องกันว่า เป็นเครื่องมือที่ช่วยปรับปรุงสุขภาพของสังคมและบุคคล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 : 14)

1.2 ความสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

ความสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ คือ คนจะพัฒนาตนเองได้ต้องแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ถ้ามีแหล่งความรู้ให้ศึกษาค้นคว้ามีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งทอดความรู้ มีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้เข้าถึงความรู้และคนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ยังสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้มากขึ้น เมื่อเรียนรู้ได้มากขึ้น ก็สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้มากขึ้น เมื่อนำมาบูรณาการระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ก็จะเกิดความรู้ใหม่ขึ้นมาอีก สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น เป็นวงจรที่ต่อเนื่องไม่สิ้นสุดที่เรียกว่า “วงจรแห่งการเรียนรู้”

1.3 องค์ประกอบที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

องค์ประกอบที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ประกอบด้วย

1) บุคคลแห่งการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลที่มีความตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ ครูจะต้องมีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา มีความใฝ่รู้ สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วย ตนเองและสามารถใช้ความรู้ได้อย่าง ถูกต้อง เหมาะสม สามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพตามความต้องการ ความสนใจและความถนัด ครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เกิดจากการศึกษาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และองค์กรทางสังคมที่มีบทบาทหน้าที่สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ คือ องค์กรทางการศึกษาต่าง ๆ ในทุกระดับ ทั้งในระดับโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย นอกจากนี้แล้วในสังคมชุมชนก็ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีแก่บุคคล

2) แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร สารระความรู้ ประสบการณ์ที่หลากหลายที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนเกิด เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องกว้างขวาง แหล่งเรียนรู้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และแหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษาประกอบด้วย แหล่งการเรียนรู้ทางธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคลซึ่งสถานศึกษา ควรใช้เป็นสื่อให้นักเรียนสนใจและเกิดการเรียน

3) องค์ความรู้ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งอาจเกิดจากการถ่ายทอดจากประสบการณ์หรือ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยความความรู้เกิดขึ้นนั้น ครูสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง หรือสามารถนำมาปรับใช้ได้เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ มีระบบการจัดการและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บและค้นคว้าองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และบริบทของสังคมไทย โดยพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่กับฐานความรู้นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคคล กลุ่มหรือชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละชุมชน

4) การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ ครูมีการพัฒนาบุคคลองค์กร ให้เป็นผู้จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

พัฒนาทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในโรงเรียนให้สามารถเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีการบูรณาการใช้ความรู้เป็นฐานในการแก้ปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสมในสถานศึกษา

1.4 ลักษณะของสังคมแห่งการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 17) สังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมการเรียนรู้ที่ให้คุณค่าต่อนิสัยของการเรียนรู้ เป็นสังคมที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสังคมที่จัดโครงการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เป็นสังคมที่สนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ คุณลักษณะที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นสังคมที่นำสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้
- 2) เป็นสังคมที่กระตุ้นการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
- 3) เป็นสังคมที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงผู้สูงอายุ
- 4) เป็นสังคมที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือส่งเสริมและจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของปัจเจกบุคคล องค์กร ชุมชน และสังคม
- 5) เป็นสังคมที่กระตุ้นและส่งเสริมให้สร้างและใช้ความรู้
- 6) เป็นสังคมที่ให้คุณค่าต่อการเชื่อมโยงกันระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิภาค และโลก
- 7) เป็นสังคมที่กระตุ้นให้เกิดนโยบายสาธารณะที่ประกันความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้สารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 37-39) แบ่งองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ความชัดเจนของเจตจำนงทางการเมืองและสังคม การพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้เริ่มต้นต้องเกิดจากความเชื่อว่า สังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่า และเจตนาธรรมนี้จะเป็นตัวจุดประกายให้เกิดการสนับสนุนจากรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ในสังคม
- 2) แผนยุทธศาสตร์ กลุ่มผู้รับผิดชอบซึ่งประกอบด้วยผู้นำทางสังคม ผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และแนวปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการ กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาไว้ในระบบคุณภาพของอุดมศึกษา คุณภาพชีวิตของประชาชนและบริการสังคมที่ดี
- 3) การสนับสนุนการเงินและการลงทุน เป็นเงื่อนไขอีกประการหนึ่งสำหรับการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยก่อนการปฏิบัติต้องมีการกำหนดตัววัดหลักที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์และระบุค่าเป้าหมายที่ต้องการ เพื่อเป็นการประกันว่าจะได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน ได้รับการ

สนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยผ่านการเก็บภาษีที่มีโครงสร้างแตกต่างกัน และโดยการระดมทุนสาธารณะระดับชาติและระดับนานาชาติ

4) การจัดตั้งองค์กรที่พัฒนาองค์ความรู้ จัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำหากต้องการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ องค์กรเหล่านี้อาจเป็นมูลนิธิทางเทคนิควิทยา ศูนย์หรือสถาบันวิจัย และมหาวิทยาลัย เป็นต้น องค์กรเหล่านี้จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลากหลาย เช่น การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ที่ได้ การดึงดูดและเก็บความรู้ของผู้ปฏิบัติงาน การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน

5) การอยู่ร่วมกันได้ของประชากรที่มาจากภูมิหลังหลากหลาย เมื่อเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ สามารถดึงเอาคนเก่งจากภูมิหลังหลากหลายมาอยู่ร่วมกัน โดยคนที่มีความคิดสร้างสรรค์เหล่านี้จะพอใจที่จะอยู่ในเมืองที่มีลักษณะหลากหลาย อดทนต่อความแตกต่างและเปิดกว้าง เพราะบรรยากาศดังกล่าวกระตุ้นการคิดข้ามสายและการคิดนอกกรอบ และสนับสนุนการไหลของความรู้ โดยเมื่อมองย้อนหลังถึงการเกิดของสังคมแห่งการเรียนรู้ของเมืองต่าง ๆ พบว่า ลักษณะหนึ่งที่มีร่วมกันคือ การมีเจตคติเชิงบวกต่อการอพยพของคน เมืองแห่งความรู้จะมีวิธีรับฟังและค้นหาวิธีสนับสนุน ความแตกต่างระหว่างภูมิหลัง ความเห็น วัฒนธรรม และประสบการณ์ของประชาชนซึ่งมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการให้ความคิดและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเมือง

6) การมีเว็บไซต์ของเมือง การพัฒนาเว็บไซต์ของหน่วยต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนในสังคม โดยประชาชนจะสามารถค้นหาข้อมูลและรับสารสนเทศต่าง ๆ เข้าถึงข่าวสารของชุมชนอื่น ๆ ได้โดยสะดวก คุณภาพของเว็บไซต์สะท้อนให้เห็นได้จาก 3 ลักษณะคือ ลักษณะแรก มีทางเข้าใหญ่ 1 ทาง แทนที่จะมีหลายช่องทาง ลักษณะที่สอง หน้าของเว็บไซต์ดูทันสมัย ตอบสนองต่อการใช้ครบทุกเกณฑ์ และลักษณะที่สาม มีการนำเสนอบริการที่มีประสิทธิภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

7) การสร้างคุณค่าให้ประชาชน ลักษณะเบื้องต้นที่จำเป็นของการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างหนึ่งคือ การเปิดโอกาสในการสร้างคุณค่าให้กับประชาชน เช่น การเปิดพื้นที่ให้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ การสร้างเว็บไซต์ขนาดใหญ่คุณภาพสูง และมีลักษณะโดดเด่นด้านการดูดซับความรู้ การกระจายความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ ใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลในการเร่งให้สังคมพัฒนาการเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น

8) การขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคม คือ ระบบที่สามารถจุดประกาย ผลิดิ กระตุ้นการเติบโต และเร่งการตอบสนองต่อนวัตกรรมของสังคม ระบบนี้ค่อนข้างซับซ้อนเพราะจะครอบคลุมไปถึงบุคคล ความสัมพันธ์ ค่านิยม กระบวนการ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านวัตถุและเงิน ตัวอย่างของการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ได้แก่ ห้องสมุด ร้านกาแฟ ตลาดหุ้น ศาลาประชาคม มหาวิทยาลัย และ

พิพิธภัณฑน์ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม มิใช่ทุกโครงสร้างจะมีบทบาทเหมือนกันในการขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคม แต่การผสมผสานการทำงานกันระหว่างโครงสร้างต่าง ๆ จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นเอกลักษณ์

9) การประกันสิทธิทางความรู้ของประชาชน สังคมแห่งการเรียนรู้ต้องให้ความมั่นใจแก่ประชาชนในสังคมว่าจะได้รับสิทธิดังต่อไปนี้

9.1) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยสังคมต้องมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับประชาชนทุกคน

9.2) สิทธิในสารสนเทศ หมายถึง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต้องสะดวก เข้าถึงได้ง่าย สมบูรณ์ หลากหลาย ทันสมัย และประกันความโปร่งใส

9.3) สิทธิในการศึกษาและฝึกอบรม หมายถึงว่าประชาชนทุกคนจะต้องได้รับสิทธิในการศึกษาอบรมเพื่อจะได้ใช้บริการและเข้าถึงองค์ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ

9.4) สิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนมีสิทธิที่จะรับรู้การตัดสินใจที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสาธารณะที่โปร่งใสในทุกระดับ ระบบการบริหารจะต้องทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม

1.5 ระดับของสังคมแห่งการเรียนรู้

กุลธร เลิศสุริยกุล (2548 : 1) กล่าวว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สังคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่ตระหนักในความจำเป็นและความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้ดี มีคุณภาพ และมีส่วนร่วมในการจรรโลงความผาสุก และความเจริญของสังคม ระดับของสังคมแห่งการเรียนรู้อาจแบ่งได้ 4 ระดับ ดังนี้

1) ครอบครัวยุทธแห่งการเรียนรู้ คือ ครอบครัวยุทธที่มีการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวยุทธ

2) กลุ่มแห่งการเรียนรู้ คือ กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลประโยชน์รวมกัน อาจเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มพลังทางสังคม หรือกลุ่มกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ตัวอย่างกลุ่มแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มพัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน

3) องค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ หน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ สถาบัน สถานประกอบการ ฯลฯ ซึ่งองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่ทำงานหรือผลิตผลงานไปพร้อม ๆ กับเกิดการเรียนรู้ สัมผัสความรู้ และสร้างความรู้จากประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนาวิธีทำงานและระบบงานขององค์กรไปพร้อม ๆ กัน เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยอาศัยการทำงานเป็นฐาน ตัวอย่างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด กรมส่งเสริมการเกษตร และองค์กรบริหารส่วนตำบลท่าข้าม

4) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

1.6 การเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้ที่การเรียนรู้ ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งแก่ประเทศ เพื่อความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา ทุกคนและทุกส่วนในสังคมต้องตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้ การมีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องเป็นปกติวิสัยในชีวิตประจำวันของคนทุกคน ทุกวัน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ของคนทุกคน ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการสำคัญที่จะต้องเร่งดำเนินการเพื่อประกันโอกาสให้คนไทยทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งนิตยา ทองเฟื่อง กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) บุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาทักษะ ความสามารถในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ เพื่อให้ประชาชนโดยรวมเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งบุคคลแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีลักษณะดังนี้

1.1) ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนรู้

1.2) มีทักษะและกระบวนการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา สามารถใช้ความรู้ได้

อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.3) มีความใฝ่รู้ สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.4) สามารถที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุแต่ละวัยด้วยรูปแบบที่

หลากหลาย ยืดหยุ่น และมีคุณภาพตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัด

2) แหล่งการเรียนรู้ มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ด้วยเหตุผลดังนี้

2.1) เพื่อให้มีแหล่งเรียนรู้อย่างเพียงพอ หลากหลาย ทั่วถึง ครอบคลุมประชากร

ทุกพื้นที่ ทุกกลุ่ม

2.2) มีระบบข้อมูล สารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2.3) มีการจัดระบบเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้ เพื่อการใช้ประโยชน์

ร่วมกัน

2.4) มีการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการให้บริการการเรียนรู้ และมีความพร้อมของปัจจัยอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้

3) องค์ความรู้ เป็นการพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เป็นองค์ความรู้ โดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

3.1) มีระบบการจัดการและรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกเพื่อแสวงหาคำความรู้ที่มีประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรหรือชุมชนท้องถิ่น

3.2) มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บและค้นคืนองค์ความรู้ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สามารถใช้ประโยชน์ได้ทันเหตุการณ์

3.3) มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและบริบทของสังคมไทย

3.4) มีการสร้างองค์ความรู้หรือเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพและความต้องการการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือชุมชนท้องถิ่น โดยพัฒนาความรู้จากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม และจากฐานความรู้ด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของการพัฒนาแต่ละชุมชนท้องถิ่น

4) การจัดการความรู้ โดยมีวิธีการที่เอื้อให้การจัดการความรู้ในองค์กรหรือชุมชนท้องถิ่นหรือสังคมเป็นไปได้โดยง่ายดังนี้คือ

4.1) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีระบบการจัดการสร้างแรงจูงใจ วัฒนธรรมส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4.2) พัฒนาบุคคล องค์กร ผู้ดำเนินงานและผู้เกี่ยวข้องในการจัดส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน รวมทั้งการพัฒนาทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ

4.3) พัฒนากลไก กระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้ประชาชน สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเสมอภาค รวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารจัดการการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างเสมอภาค

4.4) การสร้างบรรยากาศเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว องค์กร สถาบัน ชุมชนท้องถิ่น สังคม ให้ประชาชนมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

4.5) มีการบูรณาการใช้ความรู้เป็นฐานในการแก้ปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนท้องถิ่น

2. คุณลักษณะของครูในยุคศตวรรษที่ 21

ในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ กระบวนการเรียนอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ผู้เรียนจะเรียนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัยมีความก้าวหน้า และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากและรวดเร็วขึ้น ปัญหาที่สืบเนื่องมาจากจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นต่อห้องเรียนจนทำให้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ สื่อที่แสดงมีขนาดใหญ่ไม่เพียงพอสำหรับ ผู้เรียนที่อยู่หลังห้อง ความจดจ่อกับผู้สอน ถูกเบี่ยงเบนจากพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนขนาดใหญ่ ผู้เรียนมีการนำเอาคอมพิวเตอร์พกพาเข้ามาสืบค้นความรู้ในชั้นเรียน ผู้เรียนถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ครูกำลังสอน หรือนำข้อมูลเหล่านั้นมาพูดคุย โดยที่ครูตอบไม่ได้ หรือไม่เคยรู้มาก่อน เมื่อสังคมโลกเปลี่ยนไป ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนเพียงแห่งเดียว แต่สามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกที่เป็นสังคมรอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอินเทอร์เน็ต บทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยครูต้องช่วยแก้ไข และชี้แนะความรู้ที่ถูกต้อง ผิด ที่ผู้เรียนได้รับจากสื่อภายนอก รวมทั้งสอนให้รู้จักการคิดวิเคราะห์ กลั่นกรองความรู้ อย่างมีวิจารณญาณ ก่อนนำข้อมูลมาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

นฤมล ฉวีวรรณ กล่าวว่า ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) นอกจากนี้ ครูยังต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและต้องพัฒนาทักษะจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของตนเอง ดังที่ รศ.ดร.ถนอมพร เลหาจรัสแสง ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) ไว้อย่างน่าสนใจ 8 ประการคือ

1) Content ครูต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี หากไม่รู้จริงในเรื่องที่สอนแล้ว ก็ยากที่นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา นั้น ๆ

2) Computer (ICT) Integration ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียน และหากออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี

3) Constructionist ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาวางแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ

4) Connectivity ครูต้องสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู ภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และสถานศึกษากับชุมชน เพื่อ

สร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับนักเรียน

5) Collaboration ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) Communication ครูต้องมีทักษะการสื่อสาร ทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเลือกใช้สื่อ และการนำเสนอ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

7) Creativity ครูต้องออกแบบ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว

8) Caring ครูต้องมีเมตตาจิตต่อนักเรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเชื่อใจ ส่งผลให้เกิดสภาพการเรียนรู้ที่ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

ฉะนั้นบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนได้เปลี่ยนจากการบรรยายหน้าชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว มาเป็นการกล่าวนำเข้าสู่บทเรียน ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้แนะนำ ให้คำปรึกษา และแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน จึงเกิดวิธีการสอนที่หลากหลายมากขึ้นมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ผ่านเครือข่าย (Network) อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ครูต้องมีการปรับทัศนคติใหม่ พัฒนาความรู้และทักษะความสามารถเพื่อประโยชน์ของตนเองและของผู้เรียนในภายภาคหน้าต่อไป

บทสรุป

ครูยุคใหม่ในโลกแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ ใช้เทคโนโลยีมาเป็นแรงกระตุ้น สรรหาเทคนิคการสอนแบบใหม่โดยสอดคล้องกับความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมที่ทันสมัย ผู้คนในยุคใหม่ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ครูจะต้องฝึกนิสัยให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนความคิดได้ง่าย มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสอนวิธีเรียนมากกว่าสอนเนื้อหา เพราะเนื้อหาในยุคสมัยนี้จะมากเกินไปที่จะเรียนรู้ได้อย่างพอเพียงเพียงมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง (References)

กุลธรร เลิศสุริยะกุล. (2548). *กรอบแนวความคิดการเสริมสร้างสังคมการเรียนรู้*. วารสารห้องสมุด. 49(1).

- ถนอมพร เลหาจรัสแสง.(ม.ป.ป.). (2563). *การเรียนรู้ในยุคสมัยหน้า: ตอนรูปแบบและทฤษฎีการเรียนรู้อนาคต*. สืบค้น 30 สิงหาคม 2563 จาก <http://thanompo.edu.cmu.ac.th/load/journal/50-51/nextgeneration%20of%20learning.pdf>.
- นิตยา ทองเฟื่อง. (2563). *องค์ประกอบที่สำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้*. สืบค้น 30 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/294134> [30 สิงหาคม 2563].
- นฤมล ฉวีวรรณ. (2563). *ความเป็นครูในศตวรรษที่ 21*. สืบค้น 30 สิงหาคม 2563 จาก [http://www.kruinter.com/file/34320140819073316-\[kruinter.com\].pdf](http://www.kruinter.com/file/34320140819073316-[kruinter.com].pdf).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2551). *กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ฉบับสรุป*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
